

Færøymarikåpe *Alchemilla faeroensis* – ny art for den skandinaviske halvøy

Dag Holtan og Stefan Ericsson

Holtan, D. & Ericsson, S. 2014. Færøymarikåpe *Alchemilla faeroensis* – ny art for den skandinaviske halvøy. *Blyttia* 72: 178-186.

Alchemilla faeroensis discovered in Norway.

A population of *Alchemilla faeroensis* (Lange) Buser, previously known only from The Faeroe islands and from Iceland, was found in 2003 in wet alpine heath near Sykkylven, Møre og Romsdal, Western Norway. A specimen sent to the Oslo Herbarium was erroneously catalogued as *A. semidivisa* Ericsson, but a field survey by the authors in 2011 confirmed that the plant is in fact *A. faeroensis*. The locality is described, and characters and habitat preferences are compared to those of *A. semidivisa*. It is suggested that *A. faeroensis* should be red-listed as endangered (EN). Phytogeographically, *A. faeroensis* belongs to a small group of plants indicating connections between Western Norway and The Faeroes/Iceland. The means of dispersal between these areas are, however, not known.

Dag Holtan, NO-6240 Ørskog dholtan@stayon.no

Stefan Ericsson, Herbarium UME, EMG, Umeå universitet, SE-901 87 Umeå stefan.ericsson@emg.umu.se

Artikkelforfatterne har vært opptatt av sunnmørsmarikåpe *Alchemilla semidivisa* og har brukt mye tid på å lete etter den de siste årene. I forbindelse med kartlegging og verdisetting av naturtyper i Sykkylven kommune på Sunnmøre i Møre og Romsdal fant Dag Holtan 5. august 2003 en «mistenkelig» marikåpe (figur 1) i fjellområdene ut mot Hjørundfjorden, helt nordvest i kommunen (Holtan 2003, 2006). Kollektor ble samlet inn og formidlet NHM i Oslo, med forslag om navnet «færøymarikåpe» *Alchemilla faeroensis*. De ble etter hvert feilaktig ført til sunnmørsmarikåpe, hvilket innebærer at viktige deler av artikkelen til Holtan (2006) om sunnmørsmarikåpe har vesentlige feil.

Etter en supplerende runde med kartlegging av naturtyper i Sykkylven i 2010 (Holtan 2011) ble det 11. juli dette året samlet inn tre levende planter av marikåpa, som så ble plantet i hagen til Dag Holtan. Bilder av disse ble oversendt Stefan Ericsson, og dermed rullet det hele i gang igjen – ikke minst da det virket urimelig at bildene viste sunnmørsmarikåpe. 13. august 2011 ble funnlokaliteten på ny oppsøkt av begge artikkelforfatterne, og identiteten som færøymarikåpe ble da nokså raskt konfirmert. Mer detaljerte undersøkelser gjordes av Dag Holtan 25. juli 2012 og av Stefan Ericsson 25. juni 2014. Det norske navnet færøymarikåpe ble etter forslag fra oss akseptert av Artsdatabankens navneråd.

Lokaliteten

Hovedforekomsten, der også det første funnet ble gjort, ligger i Baklidalen innenfor Megardsdalen helt nordvest i Sykkylven (figur 2). Megardsdalen ligger ca. 10 km i luftlinje sørvest for kommunesenteret Aure, med adkomst via en grusveg ved Hundeidvik, som er kjørbart til Ålhaugen et par km inne i dalen. Herfra kan man gå videre inn mot Baklidalen, en tur på 3–4 km. Enkelte individer ble i 2012 også funnet langs elva Huna langs en strekning på et par km nordvestover fra vatna inne i dalen, mens ett individ i 2011 ble funnet langs grusvegen i dalen og igjen i 2014.

Baklidalen er eksponert mot nordøst, og er en liten og trang, typisk hengedal (figur 3), trolig utformet under siste istid. Her er høye, bratte og meget rasfarlige fjellsider, særlig mot sørvest, vest og nordvest, hvor Hundatinden (1234 m o.h.) er representativ for den kjente og imponerende tinderekka i Hjørundfjorden for øvrig. I høydeintervallet 500–750 m o.h. er dalen på sitt flateste, med et vekselfuktig miljø som både har seine snøleier, kilder, bekkedrag og tørrere rygger med blokkmark av rullestein, samt en del steile, tørre til fuktige bergvegger med tilhørende rasmark. Funnlokaliteten i Baklidalen er også presentert i Naturbase (Naturbase 2013).

Figur 1. Færøymarikåper *Alchemilla faeroensis* samlet i Baklidalen 13. august 2011. Sammenlignet med sunnmørsmarikåpe *A. semidivisa* er plantene lavere og vokser enkeltvis eller i glisne, spinkle matter, ikke i tuer. Bladene har dype innskjæringer, er matt lysegrønne på oversida og oftest noe sølvfargede av tiltrykte hår på undersida. Foto: Amy Franceschini.

Two individuals of Alchemilla faeroensis from Baklidalen. The plants are shorter than A. semidivisa, and grow in loose mats, not in tussocks. The deeply-incised leaves are dull, light green above, and silver-greyish (from the sericeous indumentum) below.

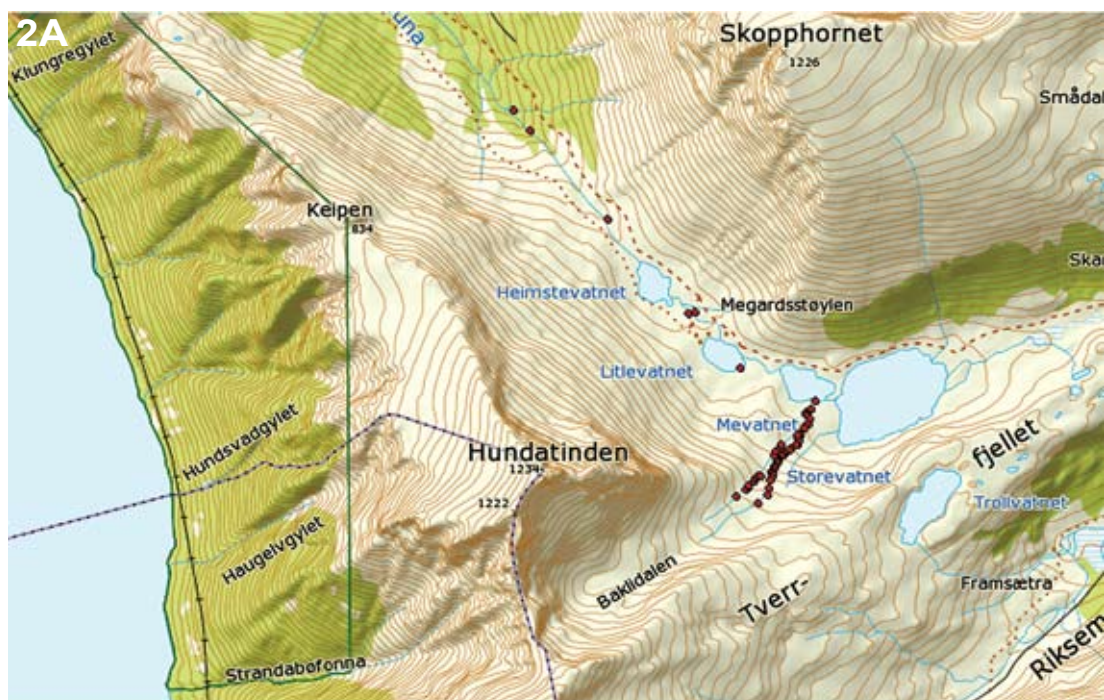
Vegetasjonsgeografiske regioner, berggrunn og klima

Det ser ut til at lokaliteten ligger i mellomboreal til lavalpin vegetasjonssone (MB–LA), i overgangen mellom sterkt og klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O3h–O2) (se Moen 1998 for detaljer om vegetasjonsgeografi). Berggrunnen består i hovedsak av «ikke inndelte gneiser», altså det man vanligvis assosierer med næringsfattige, harde og sure bergarter. I tillegg er her en markert stripe med glimmerskifer og glimmergneis (en utløper av Surnadekket), som nok er mer lettøselig og gir mineralrik, lettere tilgjengelig plantenæring (se Tveten m.fl. 1998 for detaljer om berggrunn). Det er naturlig nok ikke noen offisiell værstatistikk for denne avsidesliggende lokaliteten, men man kan danne seg et bilde av forholdene ved å sammenlikne med data fra offisielle målestasjoner i nærheten (DNMI 2013). Gjennomsnittlig årsnedbør burde etter dette ligge i størrelsen 2000–2300 mm, mens årsmid-

deltemperaturen neppe overstiger 4–5 °C, altså et sterkt humid og nokså kjølig klima.

Vegetasjonstyper

Mye av vegetasjonen i lokaliteten hører til ulike utforminger av snøleier. Betegnelsene for de registrerte typene følger Fremstad (1997). Grassnøleie (T1) dominerer med utformingene T1a (finnskjegg-utforming), T1b (smyle-fjellgulaks-utforming), T1c (stivstarr-utforming) og T1d (blålyng-rabbesivutforming). Videre er her innslag av fattig grassnøleie (T2) med utformingene T2a (fjellsøleie-fjellgulaks-utforming) og T2b (kildemarikåpe-utforming), sistnevnte særlig langs bekker og nedenfor kilder. Rikt engsnøleie (T3) forekommer mer sparsomt, her med utformingen T3b (fjellsøleie-fjellrapp-utforming), og har innslag av en rekke kravfulle arter. Musøre-snøleie (T4), med utformingene T4a (musøre-utforming) og T4b (issøleie-utforming) forekommer helst på solifluksjonsmark, dels også på mer stabilt sub-

2B

strat. For fattig mosesnøleie (T5) finnes i alle fall T5a (snøbinnemose-snøfrostmose-utforming), som forekommer på sandrik og stabil mark, og typisk smelter ut i august. Videre forekommer fattig våtsnøleie (T8), med utformingene T8a (stjernesildre-fjellsyre-utforming) og T8b (fjellbunke-rypestarr-utforming), til sist også bregnesnøleie (T10) med utformingene T10a (fjellburkne-utforming) og T10b (hestespreng-utforming). Kildevegetasjonen kan føres til fattigkilde, sjelden også rikkilde (N1 og N2), i alle fall med utformingene N1b (kildetvebladmose) og N2a (gulsildre). Også sig-vegetasjon (N3) ble registrert. Langs den nordvesteksponerte ryggen i Bakldalen finnes i tillegg bergsprekk og bergvegg (F2) med utformingen F2b (basefattig utforming). Det understrekes at det ikke er gjort detaljerte undersøkelser av utbredelse og forekomst for de enkelte typene eller utformingene.

Planteliste fra lokaliteten

Det ble notert ca. 80 forskjellige karplanter i lokaliteten, og selv om alle ikke kan assosieres med funnstedene for færøymarikåpe, har vi valgt å gjøre følgende sammenstilling:

1) Typiske og frekvente planter er slike som engkvein *Agrostis capillaris*, fjellkvein *A. mertensii*, fjellmarikåpe *Alchemilla alpina*, glattmarikåpe *A.*

Figur 2. A Detaljert kart over forekomsten av færøymarikåpe *Alchemilla faeroensis* i Bakldalen og langs Huna. **B** Lokalitetens plassering i Norge er markert med rød prikk i det infelte kartet.

A The distribution of *Alchemilla faeroensis* in Bakldalen and along the rivulet Huna appr. 10 km SW of Sykkylven. **B** Inset: map showing the location in Norway.

glabra, skarmarikåpe *A. wichurae*, fjellburkne *Athyrium distentifolium*, smyle *Avenella flexuosa*, dvergbjørk *Betula nana*, harerug *Bistorta vivipara*, bjørnekam *Blechnum spicatum*, røssløyng *Calluna*

3

Figur 3. Baklidalen 13. august 2011, sett fra kjerneområdet til færøymarikåpe *Alchemilla faeroensis* mot sørvest, med foten av Hundatinden (1234 m o.h.) til høyre. Foto: DH.

The core area of *Alchemilla faeroensis* in Baklidalen seen towards the SW. The valley is a typical cirque, surrounded by steep cliffs on three sides and opening towards the NE. *A. faeroensis* grows on the valley floor in low-alpine heath at an altitude of 490–700 m a.s.l, mostly along streams.

vulgaris, fjellsøleihov *Caltha palustris* ssp. *radicans*, stivstarr *Carex bigelowii*, stjernestarr *C. echinata*, slirestarr *C. vaginata*, myrhatt *Comarum palustre*, fjellbunke *Deschampsia alpina*, fjelljamne *Diphysastrum alpinum*, smalsoldogg *Drosera anglica*, fjellkrekling *Empetrum nigrum* ssp. *hermaphroditum*, setermjølke *Epilobium hornemannii*, fjelløyentrøst *Euphrasia wettsteinii* var. *wettsteinii*, geitsvingel *Festuca vivipara*, lusegras *Huperzia selago*, heisiv *Juncus squarrosus*, rabbesiv *J. trifidus*, linnea *Linnaea borealis*, greplyng *Kalmia procumbens*, seterfrytle *Luzula multiflora* ssp. *frigida*, hårfrytle *L. pilosa*, aksfrytle *L. spicata*, finnskjegg *Nardus stricta*, dverggråurt *Omalotheca supina*, fjellsyre *Oxyria digyna*, fjelltimotei *Phleum alpinum*, blålyng *Phyllodoce caerulea*, tettegras *Pinguicula vulgaris*

fjellrapp *Poa alpina*, seterrapp *P. pratensis* ssp. *alpigena*, tepperot *Potentilla erecta*, fjellsøleie *Ranunculus subborealis* ssp. *pumilus*, setersyre *Rumex acetosa* ssp. *lapponicus*, musøre *Salix herbacea*, sølvvier *S. glauca*, stjernesildre *Micranthes stellaris*, trefingerurt *Sibbaldia procumbens*, gullris *Solidago virgaurea*, småbjørneskjegg *Trichophorum cespitosum* ssp. *cespitosum*, blåbær *Vaccinium myrtillus*, blokkebær *V. uliginosum*, fjellveronika *Veronica alpina* ssp. *alpina*, fjellfiol *Viola biflora* (utpostlokalitet) og myrfiol *V. palustris*.

2) Middels kravfulle arter, med spredte forekomster, er tranestarr *Carex adelostoma* (utpostlokalitet), svartstarr *C. atrata*, blankstarr *C. saxatilis*, sumphaukeskjegg *Crepis paludosa*, enghumleblom *Geum rivale*, kastanjesiv *Juncus castaneus* (ut-

postlokalitet), jåblom *Parnassia palustris*, gulsildre *Saxifraga aizoides*, dvergjamne *Selaginella selaginoides* og bjørnebrodd *Tofieldia pusilla*.

3) Mindre kravfulle arter, også med spredte forekomster, er kildemarikåpe *Alchemilla glomerulans*, hvitlyng *Andromeda polifolia*, rygebær *Arctous alpinus*, blåklokke *Campanula rotundifolia*, hestesprenge *Cryptogramma crispera*, duskull *Eriophorum angustifolium*, snøull *E. scheuchzeri*, torvull *E. vaginatum*, kystmaure *Galium saxatile* (trolig kulturindikator), fjellsveve *Hieracium alpinum* coll., følblom *Scorzoneroideis autumnalis*, småtveblad *Listera cordata*, tiriltunge *Lotus corniculatus*, smørtelg *Oreopteris limbosperma*, hengeving *Phegopteris connectilis* og småengkall *Rhinanthus minor*.

Økologi for færøymarikåpe

Hovedforekomsten av færøymarikåpe i Baklidalen ble registrert i høydeintervallet fra drøyt 490 til knappe 700 m o.h. (figur 2A), mest langs bekke- drag i vegetasjonstypen T2 fattig grassnøleie (T2b kildemarikåpe-utforming), mer spredd på sesong- overrislet mark innenfor komplekset T1 grassnøleie. Den forekommer også sjeldent ved elve- og vann- kanter mellom Heimstevatnet og Mevatnet (O1a fattig utforming) og videre et par km nedover langs elva Huna (trolig frøspredd med vann), dessuten få planter i F2 bergvegger (F2b basefattig utforming). En enkeltplante som var borte et år senere ble dessuten funnet i 2011 langs grusvegen nede i Megardsdalen (ikke avmerket på figur 2A), og kan for eksempel ha spredd seg dit med frø som har fulgt med i pelsen på sauer eller som kan ha blåst nedover i dalen.

Fra Island angir Kristinsson (2010) færøymarikåpas habitat som «huler og beskyttede områder i skråninger og langs bekker», mens Grøntved (1942) nevner mer åpne steder som «ekspontert fjellhei, grashei og lynghei». På Færøylene fant Simons (1896) arten først og fremst i trange kløfter og bergvegger, mens Rasmussen (1952) angir at «vanligste vokseplasser er klipper, langs stier i berghammere og på hyller». Arten vokser i alle høydelag på Færøylene: Hansen (1966) angir den fra 51 % av undersøkte felt under 300 m o.h., 47 % av de mellom 300–600 m og 32 % av de som lå høyere enn 600 m. Særlig i de øvre høydelagene vokser en mer sparsomt behåret dvergform, "var. *pumila* (Lange) Simm.", som i likhet med britiske dvergformer av grannmarikåpe *Alchemilla filicaulis* bør betraktes som en økotype tilpasset til sauebeite (Walters 1970, 1986). Samlet sett synes færøymarikåpas økologi på Færøylene og Island for en stor

del å samsvare og overlappe med det som er funnet i Norge, men er i tillegg noe videre.

Skillekarakterer mot sunnmørsmarikåpe

Sunnmørsmarikåpe, som bare er kjent fra Norddal kommune 40–60 km mot SØ fra Baklidalen (Holtan & Ericsson 2013), ble oppdaget i 1989 og senere beskrevet som en ny art (Ericsson 2005). Sammen med færøymarikåpe er dette de eneste nordiske artene i serien *Splendentes*, en distinkt gruppe som kan sies å innta en mellomstilling mellom serien *Saxatiles*, hvor fjellmarikåpe *A. alpina* føres, og seriene *Pubescentes* og *Vulgares*, hvor øvrige nordiske marikåper hører hjemme. Bladenes dype innskjæringer og undersidens liggende silkehår gjør *Splendentes*-marikåpene lette å skille ut fra andre marikåper, men som vi tidligere har påpekt (Holtan & Ericsson 2013) har særlig sunnmørsmarikåpe blitt beskrevet noe feilaktig i tilgjengelige floraer (Lid & Lid 2005, Mossberg & Stenberg 2007). Her presenteres de skillekarakterene vi har observert (tabell 1), og samtidig skiller mellom det som er funnet når det gjelder voksestedene for de to respektive artene (tabell 2).

Plantegeografisk plassering

Færøymarikåpe er for øvrig utbredt bare på Færøylene og på de nordøstlige til sørøstlige delene av Island (for kart over totalutbredelse, se Hultén & Fries 1986, Kurto m.fl. 2005 og Mossberg & Stenberg 2007), og er der en vanlig art (Rasmussen 1952, Hansen 1966, Kristinsson 2010). Arten kan dermed føres inn som medlem i den lille gruppen av som regel utpreget oseaniske karplanter som foruten på Vestlandet også finnes på Færøylene og/eller Island, men savnes ellers i Norden: heistarr *Carex binervis*, purpurlyng *Erica cinerea*, shetlandsøyentrøst *Euphrasia arctica* ssp. *borealis*, skottlandsøyentrøst *E. scottica*, hinnebreagne *Hymenophyllum wilsonii*, irsk myrklegg *Pedicularis sylvatica* ssp. *hibernica*, mosesildre *Saxifraga hypnoides*, norsk timian *Thymus praecox* ssp. *arcticum* og kystblåstjerne *Tractema verna*.

Enkelte andre, mer sørlige planter som ikke bare har forbindelse vestover, men også sørover, gjennom Danmark eller Vest-Sverige, finnes også både på Færøylene og Vestlandet: blankburkne *Asplenium adiantum-nigrum*, hjortetunge *A. scolopendrium* (Jensen m.fl. 2008), bjørnekam *Blechnum spicatum*, jordnøtt *Conopodium majus*, purpurmarihand *Dactylorhiza purpurella* ssp. *purpurella*,

Tabell 1. Viktige skillekarakterer mellom færøymarikåpe *Alchemilla faeroensis* (figur 1 og 4) og sunnmørsmarikåpe *A. semidivisa* (figur 5).

Useful characters distinguishing Alchemilla faeroensis (figs. 1 and 4) from A. semidivisa (fig. 5).

Alchemilla faeroensis

Blad utpreget nyreformede, vanligvis med god åpning (vanligvis 50–120°, iblant mer) mot bladskaffet når man presser bladet

Blad delte fra knapt halvparten til 2/3 av lengden, sjelden nesten helt inn til bladskaffet

Bladoverside matt, grågrønn

Hele bladundersiden oftest glissent silkehåret (på Færøyene noen ganger snau)

Ytre del av bladlober oftest smale og avrundede

Tenner i ytre del av bladlober lange, frie og sprikende

Tenner med hvit hårspiss, men siden tennene er sprikende, danner disse ikke noen hvit rand langs lobekanten

Jordstengler (rhizomer) krypende, tykke, lysebrune til rødbrune, skjellete

Spinkel plante, ikke større enn 10–20 cm i diameter eller høyde

Vokser enkeltvis eller i glisne, spinkle matter

Blomstrer gjerne beskjedent, fra sensommer (juli/august) til sen høst

Alchemilla semidivisa

Blad noe nyreformede, gjerne med liten eller ingen åpning (vanligvis 25–70°) mot bladskaffet ved pressing

Blad delte inntil halvparten av lengden, ikke sjelden mindre

Bladoverside blankt og dypt grønn, glinsende

Hele bladundersiden tykt silkehåret

Ytre del av bladlober brede, med sidene lutende innover mot spissen

Tenner i ytre del av bladlober korte, tette og tiltrykte

Tenner med hvit hårspiss som, siden tennene er mer tiltrykte, danner en tydelig hvit rand langs lobekanten

Jordstengler tynne, mørkebrune til brunsvarte, ikke skjellete

Kraftig plante, tuer opp til 35–40 cm i diameter og 25–30 cm høyde

Vokser enkeltvis eller i tette, ofte kraftige tuer

Blomstrer ofte rikt, fra forsommer (juni) til sen høst

fagerperikum *Hypericum pulchrum*, heisiv *Juncus squarrosus*, heifryttele *Luzula congesta*, storfryttele *L. sylvatica*, skogfredløs *Lysimachia nemorum*, rome *Narthecium ossifragum*, smørtelg *Oreopteris limbosperma* (Jensen 2013), heiblåfjær *Polygala serpyllifolia* og kusymre *Primula vulgaris*. De fleste i denne gruppen er noe svakere oseaniske, og enkelte forekommer høyere opp i fjellet. Gruppen representerer et annet fellestrekk mellom Færøyene og Vestlandet, men har sikkert en annen historie enn færøymarikåpa.

Selv om færøymarikåpa på Færøyene og Island nok har en langt videre økologi enn i Norge, er den ingen utpreget alpin art. At den kan ha «overvintret» på nunataker under istida, er derfor utelukket (de fleste apomiktiske artene er vel helst også postglasiale). Arten har sannsynligvis oppstått enten på Færøyene eller Island og først langt senere spredd seg til Norge. Det lokale forekomstmønsteret synes å peke på at det dreier seg om en ung populasjon, som først etablerte seg i Baklidalen og nå er i spred-

ning på egnede steder nedover langs Huna.

Hvorfor færøymarikåpa etablerte seg nettopp i Baklidalen, eller hvordan den har kommet dit, lar seg ikke besvares på en plausibel måte. Fra et vitenskapelig synspunkt virker det noe meningsløst å forsøke og forklare opphavet til nettopp denne artens forekomst på Vestlandet. Den utgjør ikke noe unikt plantegeografisk trekk, og bør derfor settes inn i en sammenheng som omfatter hele gruppen. En potensiell mekanisme for spredning mellom Færøyene og Vestlandet, evt. Island, er naturligvis med fugler (670 km i luftlinje fra Tórshavn til eksempelvis Ålesund og 1225 km fra Akureyri til samme sted), men andre forklaringer kan også finnes. Like siden vikingtida og videre gjennom middelalderen var det en utstrakt kontakt mellom øysamfunnene i Nordsjøen/Norskehavet og bosettinger på Vestlandet. Husdyr og husdyrfôr ble fraktet begge veier, og kystarter som dikesvineblom *Senecio aquaticus*, kystblåstjerne *Tractema verna* og kanskje også mosesildre *Saxifraga hypnoides* kan utmerket godt

Figur 4. Færøymarikåpe *Alchemilla faeroensis* i bekkekant 25. juli 2012. Legg merke til den matt lysegrønne bladfargen, de dype innskjæringene mellom bladlobene, de store, sprikende bladtennene og at håret på tennene ikke danner noen hvit kant langs lobekantene. Foto: DH.

Alchemilla faeroensis. Note dull, light green leaves with deep incisions (up to 80 % of leaf radius), relatively long, distinct teeth, and absence of a white leaf margin. With increasing age, the plants form loose mats.

Figur 5. Sunnmørsmarikåpe *Alchemilla semidivisa* ved Muldalfossen, Norddal, 10. august 2011. Legg merke til den glinsende, mørkegrønne bladfargen, de relativt grunne innskjæringene mellom bladlobene (høyst halvvegs ned mot midten) og de mindre, mer tiltrykte bladtennene med hvite hårspisser som danner en tydelig hvit bord langs lobekantene. Foto: SE.

Alchemilla semidivisa. Note shiny, dark green leaves with relatively shallow incisions (barely 50 % of leaf radius), relatively short, less distinct teeth, and the white leaf margin formed by abundant white hairs on tooth apices and lobe edges. With increasing age, the plants become markedly tussocked.

ha kommet inn til Norge i denne forbindelse. For færøymarikåpe, som (til nå) kun har blitt funnet i fjellet, virker dog en slik spredningsmåte mindre sannsynlig.

Relevante undersøkelser med tanke på potensielle mørketall

De siste 10–15 årene har det blitt gjennomført omfattende og til dels detaljerte karlegginger av naturtyper i samtlige kommuner i Møre og Romsdal. For Sunnmøres del er også de fleste supplerende undersøkelser for de respektive kommunene nå ferdige. Fra 2008 og utover har naturtyper som bekkekløfter og nordvendte kystberg av moserik fjellheutforming (hhv. F09 og B0403 etter DN 2007) blitt viet særlig oppmerksomhet. Dette har også vært en bevisst leting etter sunnmørsmarikåpe, som ofte skjuler seg i bekkekløfter og langs bekkekanten, og

den arten vi nå vet er færøymarikåpe, som vokser i miljøer man lett kan assosiere med moserike fjellheier (hvor vi primært har lett etter praktdraugmose *Anastrophyllum donnianum*). Bortsett fra enkelte funn av sunnmørsmarikåpe i kjerneområdet for denne (Holtan & Ericsson 2013), er ingen av de to marikåpene påvist noe annet sted.

Naturtypekartlegging har selvsagt også funnet sted på andre deler av Vestlandet og videre nordover langs kysten, hvor flere høyt kompetente biologer har gjort en solid innsats. Heller ikke disse undersøkelsene har hittil resultert i funn av disse marikåpene. Basert på disse forholdsvis omfattende kartleggingene er det rimelig grunn til å anta at mørketallet for potensielt oversette forekomster er lavt, og at færøymarikåpe neppe er svært utbredt langs Vestlandskysten for øvrig eller videre til Nordland.

Tabell 2. Noen forskjeller mellom voksestedene til færøymarikåpe *Alchemilla faeroensis* (i Norge) og sunnmørsmarikåpe *A. semidivisa*.

Differences in habitat preferences between Alchemilla faeroensis (in Norway) and A. semidivisa.

Alchemilla faeroensis

Vokser tydelig lysåpent

Vanligst på sesongoverrislet mark, mest frekvent langs bekkekanter

Tyngdepunkt i nordboreal vegetasjonssone, men vokser også i lavalpin, 490–700 m o.h.

Alchemilla semidivisa

Mest frekvent i dyp skygge i bekkekløfter

Mest tallrik i bakre fosserøyskone

Vokser i boreonemoral til mellom(nord)boreal vegetasjonssone, 0–570 m o.h.

Forslag til rødlistestatus

Mens sunnmørsmarikåpa er rødlistet som sårbar (VU) etter D1-kriteriet (Kålås m.fl. 2010) foreslås kategorien truet (EN) for færøymarikåpe. Etter D-kriteriet i rødlista kan dette begrunnes med at kun en populasjon er kjent. Individtallet er ikke godt nok undersøkt, men er neppe mye over 700, og er anslått på basis av feltundersøkelser i 2003, 2010, 2011 og 2012 (635 ind. talt i 2012, hvorav ca. 200 fertile planter). Om individtallet er på vei opp eller ned er ukjent.

I 2013 ble levende materiale av begge artene overlevert Arboretet og Botanisk hage, Milde (Bergen), og gikk med det inn i institusjonens ex situ-samling av sjeldne eller truede arter.

Kulturpåvirkningen i området er relativt ubetydelig, riktignok med langvarig kontinuitet for sauebeiting, men trolig med langt færre sauer i dag enn tidligere (inne i Megardsdalen ligger flere støler, alle for lengst nedlagte). Det er ukjent hvordan beitingen påvirker færøymarikåpa, men noen vesentlig negativ effekt er vanskelig å se for seg, særlig ettersom arten på Færøylene er kjent for å ha utviklet en beitetolerant økotype, dvergformen var. *pumila* (se i kapittelet om økologi). I forbindelse med den nye, meget omdiskuterte kraftlinja mellom Fardal i Sogn og Ørskog på Sunnmøre var ett av alternativene for ny linjetrasé «tilfeldigvis» midt gjennom hovedforekomsten for færøymarikåpe, og lokaliteten var på dette tidspunktet truet av tunge, irreversible inngrep. I 2012 var deler av området igjen truet, da det er planer om kraftutbygging i elva, hvor neddemning av vatna innerst i dalen er ett av alternativene (Holtan 2012). Dette illustrerer ikke minst viktigheten av å ha god kunnskap om selv den mest avsidesliggende krok når tyngre inngrep planlegges. Hvorvidt dagens økende nedbørintensitet, økende årsnedbør og den økende middeltemperaturen påvirker arten er heller ikke kjent.

Takk

Takk til Karl Johan Stadsnes, landbruks- og miljøkonsulent i Sykkylven kommune, som ofret en arbeidsdag for å delta på turen i 2011. Han har videre hatt en rolle i forbindelse med å «markedsføre» funnet både internt i kommunen og i lokalavisen Sykkylvsbladet, slik at det er skapt en forståelse lokalt for at planten må få stå i fred. Takk også til Lars-Erik Edlund, professor i nordiske språk ved Umeå universitet for hjelp med oversettelse fra færøysk, og til Tom Cameron, Ekologi, miljø og geovetenskap ved Umeå universitet for korrektur av den engelske teksten.

Litteratur

DN 2007. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13–1999 (oppdatert versjon). Direktoratet for naturforvaltning. 189 s. + vedlegg.

Ericsson, S. 2004. An *Alchemilla* of the series *Splendentes* (Rosaceae) discovered in Norway. *Nord. J. Bot.* 22: 673–678.

Fremstad E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Grøntved, J. 1942. The Pteridophyta and Spermatophyta of Iceland. The Botany of Iceland, vol IV, part 1. Copenhagen. 427 s.

Hansen, K. 1966. Vascular plants in the Faeroes. Horizontal and vertical distribution. *Dansk Botanisk Arkiv* 24(3). 141 s.

Hansen, K. 1972. Vertical vegetation zones and vertical distribution types in the Faeroes. *Bot. Tidsskr.* 67: 33–63.

Holtan, D. 2003. Kartlegging av biologisk mangfold, Sykkylven kommune. Rapport Sykkylven kommune. 61 s.

Holtan, D. 2006. Sunnmørsmarikåpe *Alchemilla semidivisa* – ikke nordborealt tyngdepunkt. *Blyttia* 64: 89.

Holtan, D. 2011. Supplerande kartlegging av naturtyper i Sykkylven kommune 2010. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, miljøvern-avdelinga. Rapport nr 5 – 2011. 64 s. ISBN papirutgåve: 978-82-7430-210-5.

Holtan, D. 2012. Huna-kraftverkene. Virkninger på biologisk mangfold. 31 s. Upublisert rapport.

Holtan, D. & Ericsson, S. 2013. Status for Sunnmørsmarikåpe *Alchemilla semidivisa* Ericsson. *Blyttia* 71: 5–10.

Hultén, E. & Fries, M. 1986. Atlas of North European vascular plants north of the Tropic of Cancer 1–3. Koeltz, Königstein. 1172 s.

- Jensen, J.-K. 2013. Bjergbregne *Oreopteris limbosperma* – en ny færøske bregne. *Urt* 37: 152–153.
- Jensen, J.-K., Jespersen, D. & Patursson, A. 2009. Hjortetunge – en ny færøsk bregne. *Urt* 32: 22–23.
- Kristinsson, H. 2010. Flowering plants and ferns of Iceland. Mål og menning, Reykjavík. 368 s.
- Kurtto, A., Fröhner, S. E. & Lampinen, R. (red.) 2007. Atlas Florae Europaeae. Distribution of Vascular Plants in Europe. 14. Rosaceae (Alchemilla and Aphanes). The Committee for Mapping the Flora of Europe & Societas Biologica Fennica Vanamo, Helsinki. 200 s.
- Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge. 480 s.
- Lid, J. & Lid, D. 2005. Norsk flora. 7. utgåva, red. R. Elven. Det Norske Samlaget, Oslo. 1230 s.
- Moen, A., 1998: Vegetasjon. Nasjonalatlas for Norge. Statens kartverk, Hønefoss. 199 s.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2007. Gyldendals store nordiske flora.

- Revidert og utvidet utgave. Gyldendal norsk forlag, Oslo. 928 s.
- Rasmussen, R. 1952. Føroya flora. 2. utgåva. Skúlabókagrunnur løgtingsins, Tórshavn. 232 s.
- Simmons, H.G. 1896. Några bidrag till Färöarnes flora. I. Bot. Notiser 1896: 65–74.
- Tveten, E., Lutro, O. & Thorsnes, T. 1998. Geologisk kart over Norge, berggrunnskart Ålesund, M 1: 250 000. Noregs geologiske undersøkning.
- Walters, S.M. 1970. Dwarf Variants of *Alchemilla* L.. *Fragm. Flor. Geobot.* 16: 91–98.
- Walters, S.M. 1986. *Alchemilla*: a challenge to biosystematics. *Symb. Bot. Ups.* 27(2): 193–198.

Internettkilder

- DNMI 2013: <http://www.yr.no/klima/>; sett 01.12.2013.
- Naturbase 2013: <http://faktaark.naturbase.no/naturtype?id=BN00083536&srId=32633>; sett 01.12.2013.

NORSK BOTANISK FORENING

▽ Sakalinbeinved, *Evonymus planipes*, er for dig som liker morsomme detaljer. I månedsskiftet august/september åpner busken sine små røde klokkeformede frukter. Når frøene er sluppet blir frøskallet til små blomster i rødt.

▽ Bladverket til en rosa rugosa rose er vert en studie, her kan en følge prosessen hvor det grønne klønsyllet sakte og sikkert trekker seg tilbake og danner vakre manolre.

△ Blomstene hos korneltrærne blöder en stund, om høsten er de gule og oransje. Bladene er mellom 60 og 70 cm brede.

◁ Hageblåen, *Vaccinium corymbosum* "Northland", gir masse vakre blomster i store klaser. Når juleen er gjort fortsetter den med vakre høstfarger.

Plante med tidsmaskin

Fra Brita Stedje har vi motatt dette utklippet fra det kulørte magasinet *Hjemmet* fra i fjor høst. At de anbefaler en svartelisteart (rynkerose *Rosa rugosa*) får vi se gjennom fingrene med, men deres omtale av blomstring og frøsetting hos sakalinbeinved *Evonymus planipes* er riktig festlig: «I månedsskiftet august/september åpner busken sine små røde klokkeformede frukter. Når frøene er sluppet blir frøskallet til små blomster i rødt». Ikke nok med at organene er feiltolket, vi får her også en tidsreise: dette må etter *Hjemmet* være eneste plante i verden med utviklingen fra frukt til blomst.

red.